

Анастасія Вандяк,

аспірантка першого року навчання
Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5880-8627>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНЦІЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються нормативно-правові основи оптимізації компетенцій органів місцевого самоврядування в умовах сучасних викликів публічного управління. Зроблено акцент на важливості формування збалансованої системи перерозподілу компетенцій між державними органами та органами місцевого самоврядування, що сприятиме підвищенню ефективності їхньої діяльності, забезпеченню прозорості та дотриманню принципів субсидіарності.

Розглянуто сучасні підходи до оптимізації компетенцій, у т. ч. впровадження інноваційних практик управління, цифрових технологій, стратегічного планування розвитку громад. Зазначено, що ефективне функціонування органів місцевого самоврядування можливе за умови модернізації правових норм із врахуванням національних та міжнародних практик.

Аналізуються виклики, з якими стикаються органи місцевого самоврядування, зокрема недостатність нормативного регулювання процесів децентралізації, відсутність чітких критеріїв розподілу повноважень та фінансових ресурсів, а також труднощі у впровадженні цифрових інструментів. Автор пропонує низку рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення, зокрема розробку чітких стандартів для регулювання взаємодії між органами влади різних рівнів, стимулювання громадянської активності та запровадження інструментів моніторингу ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що реформування системи місцевого самоврядування має базуватися на комплексному підході, який охоплює нормативно-правові, організаційні та технологічні інновації, спрямовані на підвищення якості управління, забезпечення прозорості та адаптацію до потреб громад.

Ключові слова: міське самоврядування, публічне управління, оптимізація компетенцій, децентралізація, нормативно-правове забезпечення, субсидіарність, цифрові технології, стратегічне планування, громадська активність, реформи.

Vandiak A.

Regulatory and legal provisions and conceptual approaches to optimizing the competences of local government bodies under the conditions of decentralization reform

This article examines the normative and legal basis for optimizing the capacities of local self-government institutions in the context of modern public administration challenges. It emphasizes the importance of establishing a balanced system of power distribution between state authorities and local self-government institutions in order to increase the efficiency of their activities, ensure transparency and respect the principle of subsidiarity.

Modern approaches to optimizing competencies are considered, including the introduction of innovative management practices, digital technologies, and strategic planning for community development. It is noteworthy that effective functioning of local self-government institutions is possible through modernization of legal norms, taking into account national and international practices.

The article also analyses the challenges faced by local self-government institutions, including insufficient regulatory provisions for the decentralization process, the lack of clear criteria for the allocation of powers and financial resources, and the difficulties in implementing digital tools. The authors make a number of recommendations for improving the normative and legal framework, including the development of clear criteria for the interaction between authorities at different levels, the promotion of citizen participation, and the introduction of tools to monitor the effectiveness of local self-government institutions.

Based on the analysis, the article concludes that the reform of the local self-government system should be based

on a comprehensive approach of legal innovation, organizational innovation, technological innovation, etc., with the goal of improving the quality of government, ensuring transparency and adapting to social needs.

Keywords: *local self-government, public administration, optimization of competencies, decentralization, normative and legal support, subsidiarity, digital technologies, strategic planning, civic engagement, reforms.*

Постановка проблеми. Розвиток України як демократичної та правової держави відбувається завдяки організації державної влади, яка охоплює не лише центральну владу, а й місцеву владу в особі системи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування є однією з основних демократичних засад конституційного ладу України. За цих обставин процес реформування місцевого самоврядування на місцевому рівні стає найважливішим аспектом усієї системи державотворення. Скептичне ставлення до деяких нововведень у системі організації місцевого самоврядування не змінює того факту, що реформи децентралізації зумовлені зовнішніми чинниками фундаментального характеру, зокрема пошуком шляхів удосконалення класичних інститутів демократії (які охоплюють інститути місцевого самоврядування) при збереженні збалансованого та гармонійного поєднання національних атрибутів демократії з універсальними стандартами демократичного розвитку, які є загальноприйнятими у сучасному світі.

Важливо, що суб'єктом демократичних перетворень є суверенна держава. Вона є домінуючим суб'єктом, покликаним забезпечити створення функціональної системи органів публічного управління, а також підтримку його дій на основі принципів демократичного розвитку, верховенства права, належного захисту прав та свобод людини. Щодо України, то першочерговими процесами демократизації та модернізації держави є прагнення до пропорційного балансу між централізацією і децентралізацією. Ефективність цих процесів безпосередньо пов'язана з дієвістю публічної влади, оптимізацією її конструкції, способів і форм реалізації публічної влади на різних рівнях, оптимізацією розподілу влади, оптимізацією результатуючих субстанцій, фінансовою спроможністю національних, регіональних і муніципальних органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження зазначеного питання варто розділити на два напрямки. До першого напрямку належать праці представників конституційного, а також муніципального права, де досліджувалися питання сутності та змісту інститутів місцевого самоврядування (професори О. Батанов, Н. Мішина, М. Баймуратов, Б. Любченко, П. Калиновський та ін.). До другого напрямку належать праці представників адміністративно-правової науки – аналіз проблеми адміністративного забезпечення місцевого самоврядування в Україні (монографії А. Манджулі, Я. Журавля, Т. Карбін, І. Литвинової).

Метою дослідження є аналіз стану нормативно-правового забезпечення та концептуальних підходів до оптимізації компетенцій органів місцевого самоврядування в умовах сучасних викликів публічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція місцевого самоврядування як форми демократії «малих просторів» відображає соціальну та правову природу компетенції органів місцевого самоврядування, змістовні характеристики, що характеризують його як елемент системи муніципальної демократії [17].

Як зазначають науковці (Y. Orel, S. Korniiievskiy, O. Kulinich, S. Serohina, L. Gryshko (2024)), у категоріальному плані демократія відображає подвійну систему суспільних відносин, яка складається з прямої сфери впливу (прямої) та опосередкованої сфери впливу (представницької) [21].

У Конституції України зазначено, що в Україні як демократичній і правовій державі основним носієм влади є український народ, який здійснює свої повноваження безпосередньо, а також шляхом делегування їх органам державної влади та органам місцевого самоврядування (ст. 5 Конституції України) [9].

Водночас демократія як універсальна вимога до організації системи публічної влади на всіх рівнях в Україні завжди має свої особливості, пов'язані зі змістом компетенції муніципальних установ. Особливість муніципальної демократії переважно визначається особливим змістом інститутів місцевого самоврядування та їхнім статусом у системі народовладдя.

У визначеній системі, як зазначають вчені (M. Majid, J. Kumar (2020)), кожен громадянин територіальної громади має право здійснювати муніципальні повноваження відповідно до власної волі та інтересів, які узгоджені з волею та інтересами громадян у колективній організаційно-правовій формі місцевого самоврядування [20].

Компетенція є найважливішою складовою правового статусу органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб, тому цей термін вживається в усіх сферах публічного права. Проте питання про

зміст, компетенції, структуру та їхнє розмежування між органами державної влади та органами місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації досі залишаються дискусійними.

Різноманітність наукових точок зору можна розпізнати в методах, які використовуються для визначення цієї категорії. Так, Б. Данилишин та В. Пилипов пояснюють, що термін «компетенція» походить від латинського терміна «compeo» і означає «...я відповідаю, намагаюся та підходжу» [6, с. 7]. Інші нацковці (R. Vinuesa, I. Leite, H. Azizpour et al. (2020)) визначають категорію «competentia» як спосіб ведення справ [22].

Багатомовний юридичний словник-довідник описує компетенцію як сукупність повноважень, передбачених законом, конкретних обов'язків певного органу (місцевого самоврядування) чи посадової особи, а також становище в системі державних органів (місцевого самоврядування) [2].

Отже, доходимо висновку, що влада як основна категорія публічного права має певний зв'язок із суб'єктом приватноправових відносин. Однак у цивільному праві ця категорія поширюється на колегіальний орган управління юридичної особи, наприклад, компетенцію загальних зборів учасників товариства.

У цьому аспекті колектив авторів (M. Getzner, S. Moroz (2022)) окреслює компетенцію як набір повноважень, якими володіє управлінський орган або посадова особа, яка уповноважена досягати своїх цілей. Звідси випливає, що повноваження органу державної влади не слід розглядати як еквівалент поняття дієздатності юридичної особи [19, с. 227].

У 50–60 рр. XX ст. у науковій літературі розпочався активний дискурс про співвідношення компетенції та правового статусу державних органів. Так, Н. Ментух визначає компетенцію органів державної влади як «...основний предмет їхньої діяльності, а також обсяг прав та обов'язків, що необхідні для здійснення їхніх завдань» [8, с. 284]. Інші науковці (N. Mentukh, O. Shevchuk (2023)) характеризують компетенцію як «...загальну категорію, за допомогою якої державні органи можуть отримати доступ до різних форм правосуб'єктності» [1, с. 7].

Проте, незважаючи на широке застосування цієї категорії у законодавстві та наукових публікаціях, легального, тобто встановленого нормативно-правовим актом, визначення компетенції сьогодні не існує. Проте, встановлюючи повноваження кожного з органів місцевого самоврядування, держава проводить розподіл компетенцій між ними. За результатами аналізу нормативно-правових актів, що визначають компетенції органів місцевого самоврядування, доходимо висновку, що при визначенні компетенції окреслюються повноваження із вказівкою на конкретні напрями діяльності.

Так, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р. визначено загальні та виняткові повноваження сільських, селищних, міських рад [13].

Наразі завершується формування в Україні моделі місцевого самоврядування, яка сприяє децентралізації держави та передачі повноважень і влади на місцевий рівень. Кожен департамент і кожне агентство мають ліквідувати функції, які не входять до їхнього складу, а натомість передати якомога більшу їхню частину центру, в регіони та приватний сектор.

Органи місцевого самоврядування можуть більш ефективно вирішувати проблеми своїх виборців, оскільки працівники органів місцевого самоврядування знають про стан економічного розвитку регіону, а отже, більш кваліфіковано вирішують ці питання. Як зазначає в цьому контексті П. Петровський, «... загальний формат розуміння змісту потенціалу суб'єкта як необхідної складової обґрунтування реформ у сфері державного управління зводить його до сутнісних характеристик управлінців, зокрема професіоналізму, порядності та патріотизму» [10, с. 21].

Між органами місцевого самоврядування та центральною владою мають бути чіткі механізми взаємодії, це неможливо без визначення компетенції. Однак навіть визначені урядом завдання щодо максимального розширення сфери компетенції центральної держави не були повністю вирішені.

Можна простежити, що функціональна структура української державної адміністрації досі не повністю розроблена, вдосконалена та запроваджена.

На основі вищезазначеного можемо визначити проблеми дослідження оптимізації компетенцій:

– існують суперечності між необхідністю наукового обґрунтування процесу розподілу компетенцій органів державного управління, починаючи із центральних органів державної влади і закінчуючи органами місцевого самоврядування, що приведе до їхньої належної оптимізації;

– недосконалість процесу оптимізації можливостей державних органів, що зараз відбувається в Україні, неможливість реалізувати цей процес у контексті системного розвитку системи державного управління, що зумовлено реформою органів місцевого самоврядування.

Нормативне забезпечення реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в Україні сформовано із правових актів різного рівня:

– Конституція України, яка встановлює конституційні принципи функціонування органів місцевого самоврядування [9];

– закони про засади місцевого самоврядування, компетенцію органів та їхніх посадових осіб: «Про статус депутатів місцевих рад» [16], Виборчий кодекс України [4]; «Про місцеве самоврядування в Україні» [13], «Про службу в органах місцевого самоврядування» [15];

– закони, що стали визначальними для формування фінансових основ місцевого самоврядування, порядку формування місцевих бюджетів, встановлення основних видів податків і зборів: Бюджетний кодекс України [3], Податковий кодекс України [12];

– галузеві закони та нормативно-правові акти щодо правових відносин, які визначають повноваження посадових осіб органів місцевого самоврядування в окремих сферах правовідносин: Водний кодекс України [5], Земельний кодекс України [7], «Про основи містобудування» [14].

Висновки. В Україні на законодавчому рівні розробляється нова сучасна модель організації місцевого самоврядування, яка передбачає децентралізацію системи державного управління та оптимізує повноваження органів державної влади на регіональному рівні. Водночас практична реалізація зазначених законодавчих ініціатив потребує обмеження повноважень центральних органів державної виконавчої влади з метою делегування їх органам місцевого самоврядування, а також окремим приватним суб'єктам.

Пропонуємо ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування» доповнити визначенням такого змісту: «Компетенція органів місцевого самоврядування визначена Конституцією та чинним законодавством України як предмет відповідальності, права й обов'язків посадових осіб органів місцевого самоврядування, необхідних для виконання обов'язків і функцій місцевого самоврядування на території відповідної територіальної громади».

Перспективи подальших наукових досліджень зазначеної тематики вбачаємо у необхідності висвітлення змісту міжнародних нормативно-правових актів, які регламентують порядок оптимізації компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Mentukh, N., Shevchuk, O. Protection of information in electronic registers: Comparative and legal aspect. *Law, Policy and Security*. 2023. № 1. P. 4–17.
2. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2012.
3. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 8 липня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
4. Виборчий кодекс України № 396-IX від 19 грудня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
5. Водний кодекс Закон України № 213/95-ВР від 6 червня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
6. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 5–11.
7. Земельний кодекс України № 2768-III від 25 жовтня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
8. Шевчук О., Ментух Н. Реалізація політики державної інформаційної безпеки України в контексті запобігання корупції: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2021. Вип. 64. С. 282–287.
9. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
10. Петровський П. М. Публічне управління в сучасному світі: проблема філософського розуміння. Філософія публічного управління : кол. моногр. / В. П. Солових та ін. Київ : НАДУ, 2020. 256 с.
11. Петровський П. М., Красівський О. Я. Теоретико-методологічне обґрунтування реформ у публічно-управлінській сфері. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1 (59). С. 17–24. doi: 10.34213/ap.21.01.02.
12. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).

13. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
14. Про основи містобудування : Закон України № 2780-XII від 16 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
15. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України № 2493-III від 7 червня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
16. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України № 93-IV від 11 липня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення: 26.08.2024 року).
17. Shevchuk, O. (2023). Digitalization of public administration: Experience of the EU member states and prospects for Ukraine. In *Digital trends and anti-corruption reforms in public administration*. Baltija Publishing. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-369-9-17>.
18. «Юридична енциклопедія» в 6 томах як джерело філософсько-правових знань (системний підхід) : рецензія. Бігун В. С. *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III, № 1-2. С. 426–430.
19. Getzner, M., Moroz, S. The economic development of regions in Ukraine: with tests on the territorial capital approach. *Empirica*. 2022. Vol. 49. P. 225–251. URL: <https://doi.org/10.1007/s10663-021-09521-w>
20. Kumar, J, C. R., Majid, M. A. Renewable energy for sustainable development in India: current status, future prospects, challenges, employment, and investment opportunities. *Energ Sustain Soc* 10. 2020. № 2. URL: <https://doi.org/10.1186/s13705-019-0232-1>.
21. Orel, Y., Kulinich, O., Korniiievskiy, S., Serohina, S., Gryshko, L. (2024). The impact of decentralization on regional development in Ukraine: challenges and opportunities in the post-war era. *Amazonia Investiga*, № 13(80). P. 99–108. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.80.08.9>.
22. Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I. et al. The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. *Nat Commun*. 2020. 11. P. 233. URL: <https://doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y>.

References

1. Mentukh, N. & Shevchuk, O. (2023). Protection of information in electronic registers: Comparative and legal aspect. *Law, Policy and Security*, 1, 4-17 [in English]
2. Golubovska, I. O., Shovkovy, V. M. & Lefterova, O. M. (2012). *Bahatomovnyi yurydychnyi slovnyk-dovidnyk [Multilingual legal dictionary-reference]*, 543). ISBN 978-966-439-497-7 [in Ukrainian]
3. Biudzhetni kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine] 2010, July 8, No. 2456-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
4. Vyborchyi kodeks Ukrainy [Election Code of Ukraine] 2019, December 19, No. 396-IX *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
5. Vodnyi kodeks Ukrainy [Water Code Law of Ukraine] 1995, June 6, No. 213/95-BP. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
6. Danylyshyn, B. M., & Pylypiv, V. V. (2016). Detsentralizatsiia u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy [Decentralization in Eu countries: lessons for Ukraine] *Rehionalna ekonomika*, 1, 5–11 [in Ukrainian]
7. Zemelni kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine] 2001, October 25, No. 2768-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
8. Shevchuk, O. & Mentukh N. (2021). Realizatsiia polityky derzhavnoi informatsiinoi bezpeky Ukrainy v konteksti zapobihannia koruptsii: administratyvno-pravovyi aspekt [Implementation of the state information security policy of Ukraine in the context of corruption prevention: administrative and legal aspect]. *Naukovyi Visnyk Uzshhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seria: Pravo - Scientific Bulletin of the Uzshhorod National University. Series: Law*, 64, 282–287. Retrieved from http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf [in Ukrainian]
9. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
10. Petrovsky, P. M. (2020). Publichne upravlinnia v suchasnomu sviti: problema filosofskoho rozuminnia [Public administration in the modern world: a problem of philosophical understanding]. *Philosophy of public administration: monograph*. Kyiv: NADU [in Ukrainian]
11. Petrovskiy, P. M. & Krasivskiy, O. Ya. (2021). Teoretyko-metodolohichne obhruntuvannia reform u publichno-upravlinskii sferi [Theoretical and methodological justification of reforms in the public management sphere]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya - Current issues of public administration*, 1(59), 17-24 [in Ukrainian]

12. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] (2010, December 2) No. 2755-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
13. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine On local self-government in Ukraine] 1997, May 21, No. 280/97-BP. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
14. Pro osnovy mistobuduvannia: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine On the basics of urban planning] 1992, November 16, No. 2780-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
15. Pro sluzhbu v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine On the status of deputies of local councils] 2002, July 11, No. 93-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
16. Pro status deputativ mistsevyykh rad: Zakon Ukrainy vid 11 lypnia 2002 roku [Law of Ukraine On service in local self-government bodies (2001, June 7) No. 2493-III]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian]
17. Shevchuk, O. (2023). *Digitalization of public administration: Experience of the EU member states and prospects for Ukraine*. In *Digital trends and anti-corruption reforms in public administration*. Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-369-9-17> [in English]
18. «Yurydychna entsyklopediia» v 6 tomakh yak dzherelo filosofsko-pravovykh znan (systemnyi pidkhid): retsenziia [«Legal encyclopedia» in 6 volumes as a source of philosophical and legal knowledge (systematic approach)]: Institute of State and Law named after V. M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. (n.d.), Vol. III, No. 1-2., 426-430 [in Ukrainian]
19. Getzner, M., Moroz, S. (2022). The economic development of regions in Ukraine: with tests on the territorial capital approach, *Empirica*, 49, 225–251. <https://doi.org/10.1007/s10663-021-09521-w> [in English]
20. Kumar, J, C. R. & Majid, M. A. (2020). *Renewable energy for sustainable development in India: current status, future prospects, challenges, employment, and investment opportunities*, 10, 2. <https://doi.org/10.1186/s13705-019-0232-1> [in English]
21. Orel, Y., Kulinich, O., Korniiievskiy, S., Serohina, S. & Gryshko, L. (2024). The impact of decentralization on regional development in Ukraine: challenges and opportunities in the post-war era. *Amazonia Investiga*, 13(80), 99–108. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.80.08.9> [in English]
22. Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I. et al. (2020). The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. *Nat Commun*, 11, 233 <https://doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y> [in English]

Стаття надійшла до редакції 03.12.2024